

Detta är en samlad uppsats från 1839 om den svenska litteratur. Den behandlar bland annat den svenska litteraturens historia och utveckling under 1800-talet.

Litterär Tidning

Litterär Tidning.

N:o 26.

Fördagen den 30 Mars.

1839.

Tankar efter J. Paul m. fl.

"Ljuset lyser andra, men bränner blott den som här det", eller, som ett gammalt svenskt ordsspråk kärnrikt säger: "Ljuset lyser blott, när det tår sig sjelf" — Snillet lider af volcanisk brand, forsken muddas, o. s. w. för det hela, det Ewigas lönen hör till hans opera posthuma.

Religionen är nu ett skelett; Dogmatiken en Østeologi eller beulära.

Motto är texten för böckernas likpredikan.

En Poet är en säningsmaschin, en commentator är en kröfmaschin.

Omogen frukt ger god åttika, men dåligt vin.

Den första smölter, den sedan ligger qvar; en nations första snullen, som banat vägen, glömmas; efterföljarena frejdas.

En åcta satirists ord sticke, men icke deras inne grund, hjertat; så sticke nästornas blad, ej deras stam.

Ett quickehuswud är ett universallexikon, ty de mest olika saker stå bredvid hvarandra.

Kritici brukar ej sina wingar att flyga, utan till damborstar.

Ikke att ega lyckan, utan att hoppas den, gör os lyckliga; glädjen dör i sin födsel.

Tacitus står till för trånga kläder för sina tankar.

Presterna ge os bref från himlen, men de äro ei framferade [betales].

De andliga haswa gjort fan till fogelskrämma i sina andliga wingårdar.

Vi söka att bli bekanta för efterverlden och gråma os dock ej, att ej vara det för förwerlden.

"Man förskräcker mest de menniskor med hvilka man umgås;" — major a longinquo reverentia — — ingen profet i sitt fädernesland. Vi beundra mest den vi ej sett.

Ingen författare borde sätta sig att skrifwa, utan att förga sig obestrisligt deröfver, att han ej kan skrifwa ett folio-band öfver sitt ämne. We honom, om han söker en tanke och ej hvor minut bortvisar tio!

Så länge en mennista skrifwer en bok kan hon ej vara olycklig.

Den nyaste tanke åldras under en dålig författares hand den äldsta tanke frysgras under en förträfligs.

Läkaren har samma förhållande till liklistmakaren, som fågelfängaren till fogelburmakaren.

Apotheket är dödens tyghus. — Polyhistorn är polygamist.

Många författare äro blott för ögat, för läsning; många åsven för örat såsom fällskapsmän; de förra äro uhr som visas; de sedanre uhr, som åsven slå.

Många djur ha svart för att gå, men klättra bra; många människor ha skärspinnighet för lärda, men ej för vanliga saker.

Man öfwar ofta hjertat på huswudets bekostnad. Husen smälta af för mycken värma.

Lärdoms- och Snille-Prof

för en Profession i Ästhetik vid Lunds Universitet.

N. III.

Afhandling öfwer romanska språkets uppkomst i Frankrike

af

Swen Nydberg.

Översättning från Franskan.

[Forts. o. s. fr. föreg. N:o.]

Alla språk kunna delas i 3 slag: 1) de som blott bestå af ofbränderliga bokstäver, 2) som begagna affixer, 3) böjliga.* Europa språk tillhörda sist slaget. De delas i synthetiska och analytiska. De sista behöfva artiklar framsör nomina, sätta pronomina personalia före verba, ej utmärka casus genom åndelser, utan prepositioner, uttrycka comparationsgrader med adverbier, vid conjugering nyttja hjälperbör, med ett ord, de som uttrycka sammansatta begrepp (idées complexes) med olika ord. Demarcationslinea finns ej mellan båda. I absolut mening finns inga synthetiska språk. De uttrycka medelst samma ord både hufwundbegreppet och bibegepp dertill. Dessa språks ursprung uppstiger till en tid, då mänskan, fremmande för analysen, ännu lefde i alla sina förmögenheters ursprungliga enhet och uppfattande föremålen, ytre och inre, på ett innerligare sätt, uttryckte detta tillstånd genom muntliga tecken, som liknade, liksom i ett gemensamt centrum, hufwundideen och dess förhållanden. Dessa språk, som upphunnit en fullkomlig utveckling af sina plastiska former, karakteriseras genom denna ombygglighet af åndelser, denna ståt och lyr i declinationer och conjugationer, som utan att skada samtalets klarhet tillåta de dierktivaste inversionser och befördra periodernas majestätiska och rhythmisska gång. Derigenom uttrycka de närmare sensationen. De analytiska språken dervmot är genom en successiv utveckling af ideerna i samma ordning de föddas, mera påhande för räsonnement, deduktion, logik i allmänhet. De öfvertyga, de synthetiska öfvertala och förtjusa. Just änenom sin möjlighet af fullkomning påskynda de sin förändring. Förflutna sekels erfarenhet för mänskan mer och mer till reflexion, analys af facta; känslornas region, dertöre att den blir föremål för förståndet, blir underordnad. Constructionen af ett för poesi och wältalighet så lämpligt språk som det romerska, blef besvärlig för det lågre folket. Dessa grammatiska construction, dessa talrika åndelser uttröttrade minnet och försökade många solecismar. Striden mellan det regnära latinets genius och folkspråket gjorde ej blott i Italien, utan även i andra västra provinser dessa existens precär; Westroms fall, och med det den gamla litteraturens slutade studium affär frågan. Men wet att de germaniska dialecterna blifvit mer och mer analytiska, ja utan tillhjely af en eröfring. Så dro svenska och danska nu mera analytiska än deras samespråk, isländskan, tyskan är likaledes mer analytisk än den gamla germaniskan, och denna hade blifvit mindre synthetisk än moeso-göthiskan, tyskans äldsta kända idiom. Men om, ge-

nom werkan af en allmän lag, språken omärtligt sträfwa att bli mer analytiska, hur mycket mera sål är ej att så ställ ske, när ett synthetiskt språk förlorar sitt hufwundstöd, de litte-råra minnesmärken, som hjälpa på ett sätterkamt sätt att bilda och reglera ett taladt språk, och när på samma tid nationen hiefs, fallen ifrån sin gamla odlingsgrad, blandas med stammer, olika till ursprung, foder och språk? Men man bör ej sluta af denna förening af Gallor och germaniska eröfrare, hvilken omärtligt försiggick ända till den tid, då båda två ej utgjorde mer än en nation, vid slutet af IX:de seklet, — att vulgarspråket ej utvecklade sig, i allmänhet att tala, genom sina egna krafter, en utveckling som var långt framförden redan förrän de båda nationerna förenades till en enda. Emåttom, man kan med sål påstå att folkspråket, litet olika skriftspråket, skulle ha tagit samma utvecklingsgång, om det wäre lemnadt åt sig sjelf. Det bewisas deraf, att alla andra språk, som härstammar från latinet, italienskan, spanskan, portugisiskan bildade sig på analogt sätt.

I fråna VI:te seklet hade skriftspråket, som bewarat om ej elegans, åtminstone stilens correcheth, i påfliga curians bussor och bref och i de flesta kyrkofaders skrifter, — hade förlorat all regelrigtighet i en stor del chartor, diplomer, emblemerks handlingar. Emellertid hade redactörerna af denna sista klass af skrifter utan twifvel förberedt sig till sina embeten genom ett studium af grammatiska regler. Skriftspråkets försämring war så allmän att Gregorius af Tours, som säkerl hade fått uppsättan, i sitt werk *De gloria Confessorum* fruktat att man ej skulle säga honom: "sæpius pro masculinis foeminea, pro foemineis neutra, et pro neutrī masculina commutas; ipsasque præpositiones loco debito plerumque non locas, nam pro ablativis accusativa et rursum pro accusativis ablativa ponis."**) Men i de öfri- ga skrifterna, som vi nyß nämnt, är språkets försämring sådan, att alla Grammatikans regler våldföras. Af detta förderförade latin ser man spår till de förändringar, som skedde i samtalsspråket, öfverlemnadt åt sin inneboende böjelse, och som slutade med bildningen af ett nytt idiom. Utom barbariska ord och fraser visar denna latiniska rotwältsa det ofta förekommande bruket af pronomina ille och ipse, prepositionerna de och ad framsör nomina och i följd deraf våldförande af alla declinationsreglor. På samma tid inkom bruket af verba habere och esse i abstract betydelse, hvilket visar conjugationernas astagande. Dessa språkförändringar, som på orgelmes-sigt vis inkommitt, finnas även det nya idiomet från den tid, då tusende minnesmärken visa oöf de första spären deraf.***) Men lingua romana rustica, så kallas det af de äldsta författare, som nämna det, gick längre: det förändrade ordens former på olika sätt, genom bokstäfwernes förändringar, sluttob-stäfwernes affärning, borttagningar ini orden; det bildade även nya ord till stort antal. Men mycket olika det förderförade latinet, gjorde det dessa förändringar enligt stabila principer

*) Dietz, Poesie der Troubadours. p. 328.

**) Bonamy: Sur l'introduction de la langue latine dans les Gaules i Mem. de l'Ac. des Sc. et des B. L. T. XXIV p. 600. Bonamy anmärker att Gregorii stil corrigeras af Copisterna. Raynouard, Elements de la langue romane p. 22.

***) Raynouard, Élém. p. 26 o. f.

*) Schlegel, Observations sur la langue et la littérature provençale. p. 14.

för analogi. Så stor war språkets organiska kraft, att samma ord, det länade af germaniska språket, fingo nya former. I detta afseende är det oberoende och originellt.*)

Tre huvudnationer delade sinsemellan franska området i 5 Sekler: Burgunder, Westgöther och Franker. Burgunderna intog ostra delen åt söder, Westgötherna nedsatte sig fredligt i söder, ty Keisar Hororius hade astrarit detta land åt sin sväger Althaulph. Men än 24 år förfloto efter denna händelse, när Frankerne, en annan Germanisk nation, intog norra delen. Chlowis, en småkönung, hvars krigsskara utgjorde blott 3 a 4000, fann sig efter tre år, likasom genom ett under, konung öfver ett stort rike. Men det är lätt förklarat: han lät göra sig till catholik, och de andra Germanerne varo Arianer. Biskoppen af Viennes hade gifvit ordet till gatan, när han kref till Chlowis: "er tro är er seger." Dertill varo Frankerne redan längre Romarenas allierade och vänner. De catholska innvwärnarne gäfvo sig nästan utan motstånd åt Chlowis. Samma sak hjälpte honom åtven att eröftra första delen af Westgöthernas rike och att häftigt slaka Burgundernas. När Chlowis sista son funnos ej mer Burgundernas och Westgöthernas riken. Deras herravälde hade varit alltför svagt, för att öfva något särdeles inflytande på infödingarnes foder och språk. De båda folken, öfwerlemnade åt ett fredligt och äkerbrukande liss nöjen, blandade sig omärtligt med infödingarna. Så öfswade eröfraren mindre inflytande på landet söder om Loire, än Frankrike på norra delen. Frankerna varo des herrar, men nedsatte sig der blot till ett obetydligt antal.**) I denna del af landet ser man åtven språket utveckla sig hastigare och med mera renhet och någon högre grad af fullkomlighet. Ett gammalt poëm öfver Brethius i slutet af 10 Seklet**) och Troubadourernas sanger bewisa det. Det södra Frankrikes språk blomstrade i skrift till slutet af 13 seklet, men lessver ännu blot såsom patois. Frankernas belägenhet var olika de andra båda Tycka nationernas. De bevarade icke allenast sina krigsinrättningar, som bundo dem fast tillsammans, utan åtven deras språk, som på samma gång var de Merovingiska och Carolingiska kungarnas hovspråk. Att dömma efter quarwarande minnesmärken öfvergåvlo de förf i 9 seklet sitt eget idiom. Åtminstone bewisa Ludvig den Tyfes och hans arméer eder i Straßburg, att Transoferne talte Romanist språk. Hade de ännu ej glömt sine förfädars

språk, så skedde det snart. Språket i dessa eder är ej rent Romanist, och lutar till Nordfrankrikes gamla idiom, eller den gamla franskän, talad under 12, 13, 14 seklen, och efter den tiden förwandlad till nordfranska.

Missionären, Sång, belönad af Svenska Akademien, af Åssar Lindeblad, Kyrkoherde i Skarstofta. Såges till förmån för Svenska Missionsverket. St. 1839.

Missionären sjunger:

Jag stod på kusten af mitt fosterland,
och hörde suckar från en fjerran strand.
Mildt glänste månar: wid des astonhalsning
Jag såg en werld, som ville liss och frälsning,
och stormen brusade: det war en röst
från wilsna bröder utan hopp och tröst.

Hvad holl mig quar? Hvad hade jag i werlden,
som band min tankes wingar från den färden?
Min ungdomskärlek och mitt barndomshem,—
O, jag war mäktig att försaka dem.
En högre kraft jag i mitt hjerta kände,
och upp till sjernorna min blick jag wände,
de höge Guds Apostlar, som hvor quäll
gå ut med himmelskt liss i wattens tjell.
Som en af dem, jag wille wänligt wandre
i werlden hän, att tända dag för andra,
och sist, som de, gå bort från jordens grus,
i ewigheten milda morgonhus.

O hvilka tankar, som mitt sinne fylde!
Hur hjertat flög, hur hoppets sol förgylde
hvar tempelspira, som sig lyfte glad
på hedenjord, i öken och i stad!
Wäl den, som fattar råt Guds wink! Jag hade
ej mer ett wal. Mitt lefnadslugn jag lade
till offer ned för Gud, som war mig när,
och från den stunden war jag Missionär.

Jag steg i skeppet med en upprörd själ.
Du kåra fosterland, farwäl, farwäl!
Frid will jag dig och dina söner önska.
Jag skall ej mer se dina skogar grönska,
ej höra dina näktergalars sång,
ej dina båckars sorl och källors språng.
Och dina wattenfall i mänskenswälen,
och dina sagors echo ifrån hållan,
din Carlawagn och dina Carlars jord,
och himlens underflamma högt i nord —
de wagga mig ej mer i sälla drömmar.
Wäl, der jag kommer, susa åtven strömmar,
och stjernor spegla sig iemval deri,
men — utan fosterlandets poesi.
Ack, blott i hemmets dalar står en lyra
på hvarje punkt! en gud i helig yra
berör des strängar; hur de klinga skont

*) Dietz, Gram. der rom. Spr. I, 57. Genom begagnandet af tycka språklementer led romanistka språkfamiljen intet egentligen inträng i sin organism, då den temmeligen öfverlämnade inhänder af den frammande grammatiken. Den ordbildning kan ej förneka några tycka härledningar och arter af sammanförtningar: åtven i syntaxen ser man tycka spår, huru dessa enskilda heter försvinna i det helila af språkbyggnaden.

**) Sismonde Hist. des Franc. V. 1. 189 o. s. v. 11, 134, 170.

***) Dietz: Poesie der Troubad. 326.

†) Detta idiom bildadt före 10:de Seklet kallades ej rustica. Troubadourerna kallade sitt språk romanistiskt, men det är för allmänt namn. Linque d'oc till skillnad från ouïl dro benämningar, tagna af jakningsorden oc — hoc, oui — hoe illud. Dietz: Gram. der rom. Spr. I, 77. Schlegel obs. 40.

på vinterdrifwan och i sommargrönt.
Nu här jag intet hem: der borta simmar
en wänlig mörkblå rand; om några timmar
är den försunken med min moders hus,
der bönen wakar vid sin lampas hus.
Och frögen der, hwars kronor saka wåfwa
sig in i molnen, som der ofwan swåfwa!
Der låg en kår, en snöhwit hand i min,
en fängen hüssalst: hur jag söt den in
i varma bojor! Det är slut. Förgången
är liewets kärleksdröm med sommarsängen,
och Hon må blekna bort uti min sjål:
hon trifs ej samman med mitt högre väl. —
Och fädrens grafvar, minnets åttekullar!
Utöfwer dem den gröna sommaren rullar
sitt blomstertäcke, att de ädle der
må soffa lust. Hwarhelsit min kosa bår,
wist bår den till en graf, men ej till deså,
der mina fäder lagt till ro sin hjeſa.
Dock, jorden är ju Herrans, hwart jag går
och modershjertat, som i jorden slår,
tar lika wänligt mot sin son, der solen
har byggt sitt Kungsslott, som vid norra polen.
Se mina stilla lundar, mina berg
försvinna nu i aftonrodnans färg,
likt trogna vännen, som från liewets huvvud
en ester annan flytta till Guds himmel.
Farwäl! der morgonpurpur rinner upp,
i palmers flugga ankar nu mitt hopp.

Han anländer, predikar Evangelium, men det höres likgiltigt. Då tröstar honom en Engel. Slutet låter:

O frälsnings ord, du liewets klara ord!
flyg med ditt himmelrike öfver jord
och res ditt Siontempel allestådes,
der menskoanden i ditt hushaf glädjes,
och alla hjertan slå i Jesu famn
och alla knän sig böja i hans namn.
Du gudoord, som krokar och förhufvar,
du näpser wäden, wägorna du kufvar,
och klyfver hällebergen och förströ
der sole, som ej din warningstämma hör. —
Du mättar usen hungrande i öken
och visar wág iflammorna och röknen
till det förlofwade, det stöna land,
som ewigt blommor bortom gräsfvens rand,
der som de goda återfe hwarandra,
och alla trogna, rena sjalar wandra
i himmelf loffsäng och i himmelskt hus,
förenata ewigt i sin faders hus.
Upp, och besegra werlden: segerstunden
i himlen slår, förlofa hwarje bunden,
gör slafwen fri och gör den frie from
och hela jorden till din helgedom!

Man igenkänner i detta wackra, hjertliga, varmt religiösa
poem samma hand, som diktade *Fremlingen*, år 1831
prisheldnt af Svenska Akademien med lika mycket skäl, som
detta 1838. Med Nicander har Lindeblad gemensamt: latt

och mjuk versification, en blomstrande och vippigt praktfull form
och omiskänligt poetiskt sinne, men Lindeblads poesi är kuns-
dom mera hjertlig, utströmmar från ett rördare inre, och
stannar ej blott vid beskrifningar; hans bilder äro ofta nya,
och hela tonen har något af Tegnér's lighet och fläende
kraft. Han har dock, särdeles i yngre år, skrifvit mycket, som
är sökt, tegneviskt, mindre praktfullt, och efter detta haftva wå-
ra granskare hittills bedömt honom. Ester det bästa han skrif-
vit döma vi och finna i honom en af våra föruämligaste skäl-
der af andra ordningen.

Utländsk Litteratur.

— *Geschichte des Hauses Habsburg von den Fürsten E. M. Lichnowsky*. Wien 1838. III Th. berömmes mycket såsom en frukt af rasilös forskning.

— *Ästhetik der Tonkunst*, von Ferdinand Hand. Lpz. 1837. I Th. (2 Th.) är otillfredsställande i allt speculativt, knappast lemnande efter sig Kants ståndpunkt, men lärorikt i empiriskt och historiskt afseende. Är det första försöket, att särskilt utveckla någon wiss Konstteori.

— *Geschichte des achtzehnten Jahrhunderts und des neunzehnten bis zum Sturz des französischen Kaiserreiches*. Mit besonderer Rücksicht auf geistige Bildung. Von F. C. Schlosser. 2 B. Heidelberg. 1836, 37 (6 Th. 16 gr.), en total om-
arbetning af hans åsven på Svenska öfversatta werk af
samma innehåll, men fördadt med rika culturhistoriska bidrag.

— Grefwe Mariano Alberti i Lucca har börjat utgiswa out-
gisna handskrifter af T. Taivo. (Manoscritti inediti etc.
Lucca 1837.) De tyckas icke bewisa att någon allvarsammare
kärlek egt rum mellan Leonora och Taivo.

E O S

utgives i halfark två gånger i veckan och innehåller:
Poemer, Noveller, Skisser, Charakteristiker, Historiska Samlingar, Reflexioner i Politik och öfver Universiteterna, Utländsk litteratur, Recensioner och Annmärkningar af Sveriges nyaste, äfven Akademiska, litteratur. Prenumerationspriset är för helt år 5 R:dr, halft 3 R:dr, quartal 2 Rdr b:eo, utom postarfynde, som på Gefle Kgl. PostContor, der requisitioner emottagas, benäget är modereradt till 36 sk. b:eo för året. *På de 9 sedanre månaderne af året är prenumerationen 4 R:dr B:ro*, postarfynde oberäknadt. För dem, som önska erhålla Tidningen från dess början, finnas ännu några fullständiga exemplar mot helårsprenumeration. Insända artiklar mottagas. Herrar Förläggare, som sända ett ex. af sina förlager, skola företrädesvis och skyndsamt få dem anmälda och annoncerade. Adressen är *Red. af EOS. Upsala, Magister Lundqvists Boklåda*. Prenumeration och insända bidrag emottagas i Stockholm äfven i *A. Bonniers Boklåda*.

Gefle, hos N. P. Landin.